

Wyrok z dnia 9 października 2002 r., IV CKN 1370/00

Wniosek o zabezpieczenie powództwa przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 843 § 4 k.p.c.) nie jest środkiem zapobiegającym szkodzie w rozumieniu art. 769 § 1 k.p.c.

Sędzia SN Marian Kocon (przewodniczący)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Jan Górowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zdzisławy F. oraz małoletnich Mariusza F. i Anny F. przeciwko Andrzejowi C. – Komornikowi Rewiru II Sądu Rejonowego w S. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 9 października 2002 r. na rozprawie kasacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku z dnia 19 listopada 1999 r.

oddalił kasację w części dotyczącej roszczenia o zadośćuczynienie oraz uchylił zaskarżony wyrok w pozostałej części i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Słupsku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powodowie Zdzisława F., Mariusz F. i Anna F. w pozwie z dnia 21 października 1998 r. domagali się zwolnienia od egzekucji przedmiotów zajętych przez Komornika sądowego Rewiru II przy Sądzie Rejonowym w S., w sprawie przeciwko dłużnikowi Januszowi F., podnosząc, że stanowią ich własność.

W toku procesu, w związku z licytacyjną sprzedażą przez komornika ruchomości, powódka imieniem własnym i małoletnich powodów zmieniła powództwo, żądając ostatecznie solidarnej zapłaty od pozwanego komornika kwoty 10 050 zł, w tym kwoty 5050 zł tytułem odszkodowania za utracone rzeczy oraz kwoty 5000 zł tytułem zadośćuczynienia za uszczerbek na zdrowiu spowodowany ich zabraniem.

Wyrokiem z dnia 29 lipca 1999 r. Sąd Rejonowy w Słupsku oddalił powództwo, ustalając, że w dniu 9 października 1998 r. w miejscu zamieszkania dłużnika komornik, w jego obecności, zajął telewizor, radiomagnetofon, kolumny, odtwarzacz płyt kompaktowych, magnetowid i kuchenkę mikrofalową. Wtedy Jan F. poinformował go, że rzeczy te nie są jego własnością, lecz nieobecnej żony.

Pismem komornika, doręczonym w dniu 15 października 1998 r., Zdzisława F. została powiadomiona o zajęciu oraz pouczona o prawie wytoczenia powództwa o wyłączenie zajętych przedmiotów spod egzekucji i złożenia wniosku o jego zabezpieczenie, przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego. W dniu 15 października 1998 r. Zdzisława F. wniosła skargę na czynność zajęcia, której odpis złożyła komornikowi. Podniosła w niej, że zajęcie było bezpodstawne, gdyż ruchomości stanowiły własność jej i dzieci, a rzeczy te zostały nabyte po zniesieniu z dłużnikiem, prawomocnym wyrokiem, wspólności majątkowej małżeńskiej.

Na licytacji przeprowadzonej w dniu 20 października 1998 r., Komornik sprzedał zajęty telewizor, radiomagnetofon, magnetowid i kuchenkę mikrofalową. Powódka wniosła do komornika wnioski o zawieszenie postępowania egzekucyjnego w dniu 22 października 1998 r., a w odpowiedzi komornik, dnia 28 października 1998 r., powiadomił ją, że nie ma podstaw do wydania zajętych ruchomości i wskazał, kiedy postępowanie egzekucyjne może być zawieszane.

W piśmie z dnia 26 listopada 1998 r. powódka wystąpiła do Sądu z wnioskiem o zabezpieczenie powództwa przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Sąd Rejonowy, oceniając czynności komornika, uznał, że pozwanemu nie można przypisać winy, gdyż postępował zgodnie z przepisami procesowymi. Podniósł też, że odpowiedzialność przewidziana w art. 769 k.p.c. została wyłączona albowiem nie wykorzystano wszystkich środków zapobiegających szkodzie, pomimo pouczenia powodowie nie złożyli bowiem w terminie, w sprawie o zwolnienie zajętych przedmiotów spod egzekucji, wniosku o zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Słupsku oddalił apelację powodów. Przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i podzielił jego argumentację prawną.

W kasacji powodów, opartej na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ k.p.c., tj. na naruszeniu art. 769 § 1 k.p.c. przez uznanie, że powodowie, aby zapobiec szkodzie, nie wyczerpali wszystkich środków procesowych, oraz na

naruszeniu art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że złożenie wniosku o zabezpieczenie powództwa w samym pozwie zapobiegłoby szkodzie, wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Słupsku do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafny jest zarzut skarżących, że art. 769 k.p.c. nie uzależnia odpowiedzialności komornika i solidarnej z nim odpowiedzialności Skarbu Państwa od faktycznego wyczerpania środków prawnych przewidzianych dla postępowania egzekucyjnego, lecz od możliwości zapobieżenia szkodzie za pomocą tych środków (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1969 r., II CR 152/69, OSPiKA 1970, nr 6, poz. 123). Zauważyć jednak należy, że Sądy obu instancji za taki środek uznały zabezpieczenie powództwa o zwolnienie od egzekucji przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 843 § 4 k.p.c.), skarga bowiem na zajęcie przez komornika spornych ruchomości została w terminie wniesiona i nierozpoznana do czasu licytacyjnej ich sprzedaży. W terminie jednego tygodnia od formalnego zawiadomienia powódki o zajęciu przedmiotów powodowie wytoczyli też powództwo przeciwegzekucyjne, lecz i ta sprawa nie została rozstrzygnięta do czasu ukończenia postępowania egzekucyjnego.

Środek unormowany w art. 843 § 4 k.p.c. ma zapewnić skuteczność wyroku uwzględniającego powództwo przeciwegzekucyjne. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego na tej podstawie ma zasadniczo inny charakter niż przypadki zawieszenia określone w art. 818-821 k.p.c. Zarówno w piśmiennictwie, jak i w judykaturze przyjmowano w zasadzie zgodnie, że w toku egzekucji można zapobiec szkodzie już na skutek wystąpienia przez poszkodowanego z powództwem przeciwegzekucyjnym. Także literalna wykładnia art. 769 § 1 k.p.c. wskazuje, że obejmuje on swą hipotezą tylko środki wprost służące do zapobieżenia szkodzie.

Gdyby ustawodawca zamierzał tym unormowaniem uszczuplić ochronę poszkodowanego w szerszym zakresie, niewątpliwie ograniczenie takie znalazłoby się w samej treści tego przepisu. Odmienny punkt widzenia doprowadziłby do ograniczenia praw poszkodowanego bez uzasadnionej podstawy. Poza tym, jak trafnie podnieśli skarżący, wystąpienie przez powodów z wnioskiem o zabezpieczenie powództwa przeciwegzekucyjnego przez zawieszenie postępowania już w pozwie wniesionym w dniu 21 października 1998 r. nie mogło

zapobiec szkodzie, skoro większość zajętych ruchomości została sprzedana o dzień wcześniej (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1961 r., II CR 1218/60, "Nowe Prawo" 1965, nr 1, s. 87).

Sądy obu instancji wskazały także, że powództwo jest nieuzasadnione, albowiem komornikowi nie można przypisać winy, gdyż nie uchybił przepisom postępowania cywilnego. Tymczasem przesłanką winy jest bezprawność, która na gruncie prawa materialnego ujmowana jest bardzo szeroko. Działanie (zaniechanie) jest bezprawne, jeżeli pozostaje w sprzeczności z porządkiem prawnym. Chodzi nie tylko o naruszenie norm prawa formalnego, ale przede wszystkim materialnego, a także jego sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1983 r., II CR 292/83, OSPiKA 1985, nr 1, poz. 3). Odpowiedzialność komornika, na gruncie art. 769 § 1 k.p.c., powstaje zatem także wtedy, gdy jego czynność wprawdzie nie narusza przepisów kodeksu postępowania cywilnego, lecz jest bezprawna w znaczeniu materialnoprawnym i wywołała szkodę, a komornikowi można przypisać winę chociażby w postaci niedbalstwa. Takie stanowisko przeważa w literaturze i taki pogląd został wyrażony w judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1976 r., II CR 340/76, nie publ.).

Gdyby bezprawność ujmować wąsko, jako zachowanie sprzeczne z porządkiem prawnym (por. art. 7 Konstytucji), to niewątpliwie nie można tego pojęcia odnosić tylko do naruszenia przepisów kodeksu postępowania cywilnego (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001, nr 8, poz. 256 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2002 r., I CKN 581/99, OSNC 2002, nr 10, poz. 128).

Każdy komornik powinien zdawać sobie sprawę z tego, że egzekucja zmierza do uzyskania zaspokojenia wierzyciela tylko z majątku osoby, która została jako dłużnik wskazana w tytule wykonawczym. Nie należy natomiast naruszać przy zajęciu egzekucyjnym praw podmiotowych osoby trzeciej. Wprawdzie w razie, gdy rzecz ruchoma znajduje się w mieszkaniu zajmowanym przez dłużnika wspólnie z osobami trzecimi, zwłaszcza z członkami rodziny, można przyjąć, że jest ona we współposiadaniu dłużnika, co upoważnia do dokonania zajęcia (art. 845 § 2 k.p.c.), niemniej dotyczy to przypadku, gdy nic innego nie wynika z charakteru rzeczy lub innych szczególnych okoliczności (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 1991 r., IV CR 550/90, "Biuletyn SN" 1991, nr 6, s. 20). Założenie zatem,

że komornik nie dopuścił się niedbalstwa, skoro formalnie działał zgodnie z prawem procesowym, nie było trafne. (...)

Powyższe uwagi nie mają znaczenia dla oceny zasadności roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia, szkoda bowiem w ujęciu art. 769 § 1 k.p.c. jest tylko uszczerbek majątkowy obejmujący stratę rzeczywistą i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.). Nie jest natomiast objęta zakresem tego unormowania tzw. szkoda niematerialna (krzywda), która nie podlega naprawieniu, lecz zadośćuczynieniu pieniężnemu (omawiany przepis go nie obejmuje). Z tego względu kasację w części dotyczącej zadośćuczynienia należało oddalić (art. 393⁻¹² k.p.c.), gdyż naruszenie prawa może stanowić tylko wtedy usprawiedliwioną podstawę kasacji, jeżeli pozostaje w bezpośrednim związku przyczynowym z wynikiem sprawy.

W pozostałym zakresie skarga kasacyjna uległa uwzględnieniu (art. 393⁻¹³ k.p.c.).